

AZ EMBERÉLET' KORSZAKAI.

(Folytatás.)

3. Serdületkor.

Ez életszak a' második fogazástól a' férfiaság' kifejléseig, tehát körülbelöl a' Sik évtől a' 14. 16ikig tart. Feltűnő ez időszakra nézve a' tejfogak' elvesztése. — A' tejfogak olly időszakban csontosultak meg, midőn a' csontképzés általában még tökéletlen volt, 's rövid időn kifejlettek; korán értek, ez okbul nem tartósak. Kevesebb földi részeket foglalnak magukban, keskenyebb koronájok van és vékonyabb mázuk, 's így hamarabb elpusztulnak; edényei 's idegei végre eltűnnek; gyökerei nagy részint rövidebbek, vékonyabbak 's mintegy elrögottak lesznek 's minthogy az ínyek' növése miatt a' foghüüregék is tágulnak, 's azonfelül a' maradandó fogak előnyomulnak, amazok inogni kezdenek 's végre kihullanak. A' tizenkettődik évben huszonnyolcz állandó fog bujt már ki, mellyek sokkal erősebbek, minthogy későbben keletkeztek 's lassabban képződtek; részint más formájuk is van, minthogy a' négyhegyü tejzáfogak helyébe kéthegyü maradandók nőnek. — Az a' gyvelő megszűnik nőni 's a' fej inkább nyer terjedtségében, mint magosságában 's hosszóságában; az arc hosszabb lesz 's a' physiognomia szilárdabb vonásokat nyer; a' végtagok hosszabbak lesznek; a' haj 's a' szemszívárvány maradandó szint nyer. A' maradandó formákkal az élet is nyer erejében és szilárdságában. A' gyomor és bélszatona izmosbak lesznek, a' nyál és epe bővebb és tartalmasabb, 's az emésztés élénken végeztetik. Iránylag véve a' tüdő nagyobb lesz 's a' mellüreg terjedelmeseb, a' lehelés 's a' tüdőkipárolgás erősebb lesz, a' vér tisztultabb, a' szívütés erősebb, a' bőr szilárdabb. Általában a' testtömegképzés már nem olly buja; a' kövérség vész a' bőr alól; az egész test karesubb lesz 's az izmok inkább kiválnak. A' csontok erősebbek, tömöttebbek 's felületökön simábbak lesznek. Az érzékek' működése élénkebb lesz, az izmok' ereje hatalmasabb. A' beszéd jobban kiképeztetik; egyszersmind kezdődik az ének' korszaka. Az élet általában több erőt és szilárdságot nyer, biztosítottabb mint bármelly más korszakban, ugy hogy száz e' koru gyermek közül évenként egy hal meg; a' halandóság minden évben kevesbül 's e' korszak' vége felé a' legkisebb fokra jut.

Az éréssel kezdődik a' további előkészítés is a' jövendő hivatásra, 's így a' komolyság is beáll az életbe. A' játszás most már csak mulatság. A' beszédről legközelebb az olvasásra 's írásra jó a' dolog. Az emlékezet most jut legnagyobb magosságára; a' könyv nélkül tanulás valamint a' mechanikai cselekedetek' megtanulása is könnyüvé lesz, 's mind a' két irányban kincs gyűjtenek az egész életre. Nevezetes, hogy a' fiu hamarabb kivetkőzik a' gyermekeskedésekből, mint a' lány, melly sokkal tovább játszik, míg más részről sokkal korábban megy át a' hajadonkorba, mint a' fiu az ifjúéba. A' tanulás általában inkább dolga a' fiunak, mint a' leánynak. A' tanulás' kora az értelem' fejlődése, valamint a' játszadozásé a' phantasia' beállása volt. Az értelmiség' lehelete járja által a' fiu' elme- és emlékező tehetségét; éleselműséget mutat biztos, helyes pillantásában, értelmet a' nyílt, könnyű felfogásban, okosságot munkálatinak ügyes végeztében. A' vér-alkat

's természeti hajlandóság tökéletesen kifejlődött a' fiuban, a' mennyire t. i. ezek veleszü-
ltek, úgy hogy az emberismerő egyenesen megkülönböztetheti p. o. a' vérmeset (sanquin-
nicus) a' komolykodó- (melancholicus)-tol. A' szabadság' szeretete tombol az utcákon, a'
jog' érzete porlekedik, az uralkodni vágyás verekedik; barátságok és ellenségeskedések
köttenek. Az iskolák' osztályaiban mind azon fény- és dicsvágy szerepet visel, melly a'
férfiak' nagy világi szinpadján. Különösen fogékony lesz a' becsületvágy az iskolában,
dicséret és ócsárlás iránt.

Figyelemre méltó a' nemek' viszonya egymás közt. Előbb a' fiúk és leányok
mint gyermekek külfönség nélkül és bátran játszottak egymással; most ellenségesen lép-
nek két részre, kerülnek egymást, sőt civakodnak is. A' fiu unatkozik a' leányoknak hiu-
ság és tetszvágy vezérelte játékaival; hatoran és durván vág bele, megzavarja a' kis tár-
saság' illedelmes tartását és magaviseletét, kiküszöböltetik, elgúnyoltatik, 's magától is
örömezt elsiat az utcák' lármas szabadságához. A' leány fogékonyabb, könnyebben ve-
zérélhető, taníthatóbb, többet tart a' hűségre és hitre, gyorsabban átpillant 's helyesben
ítél értelmi ösztön által mindent, mi közvetlenül az életbe vág. A' fiu ellenben több sa-
játságot mutat 's inkább maga akar alkotni. Hevesebb kívánati vannak, nyugtalanabb, csak
az erőt becsüli, a' küzdést és veszélyt szereti, pajkos és ingerkedő, vagy, nemesebb irány
mellett, hűség' és nagylélek', csiráit tünteti elő, élénk becsületérzessel bír, elpirul a' dí-
cséret vagy gyalázatra, 's mélyen sértve érzi magát, ha úgy bánnak vele, mint gyermek-
kel; a' leány ellenben tűrőbb, állhatatosabb, nagyobb vonzalmat mutat a' gyöngéd- és sze-
lidség iránt 's több szemérmességgel bír. A' fiu olly fölnöttek iránt, kiknek túlnyomósága'
terhére van, butább viseletű, magához hasonlók közt merészebb, 's itt olly barátokat vá-
laszt, kiket becsülhet, a' nélkül hogy ez által szegyenítve lássa magát, vagy kik hozzá
simulnak és csatlakoznak, míg a' lány kevesebb válogat 's könnyebben köt barátságokat.

(Folytatása következik.)

HONISMERET.

I. Folyók.

(Folytatás.)

22. Zagyva. Medves nevű hegyből ered Nógrádmegyében, Hatvan és Jászber-
ény mellett folyván, Szolnoknál a' Tiszába ömlik. E' folyó némelly helyen nem is képez
folyót, hanem inkább derék szélességű mocsár-tavat, mint p. o. Lőrinczkáta mellett, kö-
zel Jászberényhez.

23. Olta. A' Gyergyószékben Nagybagmás hegyből forr ki, 's a' Székely föld-
dön végig gyönyörű völgyet locsol majd szinte Brassóig, innen ismét vissza éjszakra for-
dul, majd nyugotra Fogaras vidéken e' nevű város mellett, végre Oláhországba foly ki
Vöröstorony mellett. Fogaras' vidékén az oláhországi havasokhoz támaszkodó hegy-
lánczbul, mellynek oldala olly csodálatosan van alkotva, mintha iszonyu nagyságu
's emberi kéz által egymás mellé helyezett sirhalmok volnának. — E' folyóba számtalan
patakok rohannak.

24. Aranyos. Alsó Fehérvármegyének Biharmegyével határos nyugoti hegyes
szélén két forrásból ered, mielőtt egyesülnének, egyik nagy, másik kis Aranyos nevet vi-
sel, 's Torda mellett folyván, Felvinczhöz közel a' Marosba ömlik. Fővenye közt sok
arany találtatván, innen nyere' nevet.

25. Küküllő. Két ágból olvad össze 's mind a' kettő a' Székely földön Ud-
varhelyszéknek éjszaki végén a' Csudálatos nevű hegyből ered. A' nagy Küküllő, Ud-

varhely, Segesvár, Ersébetváros és Medgyes városok mellett foly, a kis Küküllő pedig Küküllővár alatt, 's Balásfalvánál egyesülve Károlyfehérvár mellett a' Marosba ömlik. Valamint Erdélynek egyéb folyói, ugy ez is gyönyörű völgyön 's vidéken kanyarog le, néha kora tavaszkor jötekonyan önti el a' mellékén elnyuló réteket, de sok kárt is okoz.

26. **Cserna.** Az oláhországi, erdélyi és magyarországi összeütköző hármastárnál, azonban mégis az oláh földön ered, 's csupán a' határörző vidéknek egy kis részét öntöztvén, Orsovánál a' Dunába szakad.

27. **Berzava.** Krassóme gyében ered; egyik ága Dentátul fogva néhány mérföldnyi vonalon Torontálmegyében csatornává van alakítva, egy másik mellékcatornával egyesül, melly az aliburári és illanesi mocsárok lecsapolására készült.

28. **Sajó.** Gömörme gyében egyik ága a' fekete hegyből Dobinánál, másik belső Sajónál ered, 's Rosnyó, Gömör és Putnok alatt és közel Miskolczhoz folyván Onodtul nem messze a' Tiszába vegyül.

29. **Hernád.** Szepes- és Liptóme gye közti hegyekből ered, Kassát öntöztvén Onodnál a' Sajóba ömlik.

30. **Bodrog.** Ezen folyó Zemplinme gyében támad a' következő kisebb folyók összeségéből: Ondova, Laborcza, Ungme gyéből jövő Ung, Szernye, Hosva, Borsova.

31. **Nagyág.** Szathmármegyének éjszaki szélén fakad 's Husztnál a' Tiszába merül. Ezen me gyében még több folyó is ered a' Tiszán 's ez említetten kívül, mellyek mindnyájan a' Tiszába ömlenek, még mielőtt ez e' me gyét elhagyná, ugymint: Ira, Vissó, Talabor, Koszava, Taraczk, Szopurka 'stb. A' Tisza tulajdon magára nézve eredeténél e' me gyébe nem igen nagyobb ezen folyóknál, hanem ezek alkotják nagygyá, mielőtt tovább haladna.

32. **Poprád.** A' szepesi hegyekből fakad, több apró patakok által erősödve éjszakra tartván, nem be a' hazába, hanem kifoly Gallicziába. Ez egyetlen folyó, melly hazánkból éjszakra foly, a' többiek mind az ország belsejébe folynak össze, 's valamennyi a' Dunába szakad. A' hozzá közel szinte Gallicziába kifolyó Dorajecz nem nagy jelentésű. A' Poprád sokkal nevezetesebb folyó lehetne ránk nézve, mint akármellyik is a' Dunát, Tiszát és Kulpát kivevén. Készakarva mondom, hogy lehetne, mert most csakugyan nem nevezetes. A' Poprád a' Visztulába ömlik, 's így általa az éjszaki Europa részre alkalmas kereskedési ut nyílnék. Ha Tokajból a' Poprádig vasut készülné, jobb körülmények között mint a' millyenek mieink, t. i. ha termékeink kivitele ezen terméketlen tájakra nem akadályoztatnék, legüdvösségesebb süker koronázná fáradságunkat. Milly közel vagyunk mi e' bornélkül szűkölködő hideg országhoz, mellyekbe a' Poprádon küldhetnők temérdek borunkat, és mégis ott olly távol fekvő franciaországi borokat isznak. Ez igen szomorú ránk nézve, de hiszem az Istent, hogy eljő azon boldog idő, midőn mi látjuk el borral e' tartományokat. Fájdalmas azon korlátozottság érzete, mi szerint termékeinket kivinni nem szabad, vagy csak rendkívüli vámfizetés mellett.

33. **Unna.** Horvátországnak a' török birodalomhoz csatolt részéből jő be. Tulajdonkép nem is hazai folyó, mert a' honi földre sehol sem csap át, hanem a' horvátországi katonavidék szélén határu szolgál, 's Jaszenovácznál a' Szávába ömlik; de a' folyónak fele t. i. a' közepeig csakugyan mienk.

34. **Sió.** A' Balatonból foly ki, és Simontornyánál Tolname gyében a' Sárrét vízzel egyesülvén Bába mellett a' Dunának azon ágába merül, melly a' mohácsi szigetet képezi.

35. **Séd.** A' Bakonyhegyekből ered, Veszprémen keresztül foly 's azon Sárrétet táplálta, melly Palotánál Veszprémme gyében kezdődött és szinte Szekszárdig tartott, de

1811—1825ben Zichy Ferencz gróf birtoksága alatt szabályoztatott, 's a Séd okozta Sár-rét már egészen kiszáradt. Most a' legtermékenyebb jföldek vannak a' moesár helyén. A' Séd csatornába szorítva Simontornyánál a' Sióval összevegyül. Veszprém, Kádárta, Hajmáskér és Inota körül igen számos és nagy hasznu málnok vannak a' Sédre építve.

36. Szala. Vasmegyében ered, Szalaegerszeg és Szalabér mellett foly, Hidvég-nél a' Balatonba ömlik, mellyet leginkább ez táplál. A' Balatonrul sok mindenféle csodás dolgot beszélnek; talán még az a' csoda is megtörténik, hogy a' bele folyó Szala magátul hajókázhatóvá képződik, 's a' belőle kifolyó Sió hasonlókép, 's a' hajók mintegy észrevétlenül a' Sárvíz segedelmével talán egyszerre csak a' Dunán termenek Bátánál.

(Vége következik.)

E L E G Y.

Egres-bor. A' csemegeborkok egyik legkellemesebbike az, melly az egres vagyis pöszméte, (biszke) érett gyümölcsébül készítettik. A' velebánás következő: a' teljesen érett egyes leszedetvén, összezuzatik, 's ezen kásás állapotban négy napig hagyatván kisatultatik. Miután a' fanyar-édes lé, mintegy 6 hétig hordóban vagy egyéb edényben állott: üvegekbe töltetik, 's ismét 6 hétig tartatik pinczében homok között. Ezentul már iható; 's nem csak kellemes íze, hanem egyszersmind szeszes ereje által is kitünő. Ha a' kisatolt törkölyre édes alma-lé öntetik: össze lehet vegyitni ezt is a' többi egres-nedvvel, minden észrevehető korcsosulás nélkül; 's az illy {szaporítás után minden 10 icze egresbül 9 icze bort szűrhetni le. — Csak ezen tekintetbül is méltó az egresfának ültetése olyan kertekben, hol egyes csoportozatok vagyis cserjék kívántatnak díszesítésül.

Lenfinomítás. A' tisztán gerebenzett lent csomónkint fehér keményvászsonba kötven mintegy tizennégy napra nedves pinczébe kell letenni 's érintetlen hagyni. Ezentul felbontatván a' csomó, a' len mángorló alá tétetik 's mint egyéb ruhanezü megdörögöltetik; azután ismét meggyarattatik vagy gerebenzettetik, még pedig minél finomabb vagy vékonyabb fogu 's ha lehet réz gerebenen. Ismételt mángorlás és gerebenzés után olly finomszálavá lesz a' len, hogy majd nem a' chinai selyemhez hasonlítható; mellybül a' legfinomabb csipkéket, patyolatokat készíthetni. A' mángorlás és gerebenzés által ugyan majdnem egy harmadrésze elmarad a' lenszálaknak; de az illyféle szövz egyszersmind hasonlíthatlanul jobb a' közönségesnél 's jó házi vázsonnak használható.

☞ **Igazítás.** Lapjaink 1ső osztályának 151ik lapján, a' tűz-kármentési terv folytában, e' szavak után: „mindjárt az egyesület létesültekor kinekkinek“ — kimaradt „minden currens öltül.“ —

☞ **Figyelmeztetés lapjainkra.** Folyóiratunk két első évnegyede végének közeledtével bizodalmasan kérjük mind félévi, mind évnegyedi előfizetőinket, hogy buzgó igyekezetünket folyvást gyámolítani, 's további rendelkezéseiket lapjaink iránt minélelőbb megtenni méltóztassanak. Új előfizetőinknek, kik talán kezdetül ohajtanák megszerezni folyóiratunkat, az első számtul fogva, eddig megjelent hat mű-mellékletünkkel együtt, szolgálhatunk még hiánytalan példányokkal. Megrendelhetők lapjaink minden kir. postahivatalnál 's Eggenberger és Heckenast könyvárusoknál, évnegyedenkint, helyben 2 frt. 30 kr., vidékre 3; fél-évre helyben 5, vidékre 6 ezüst forintjával. — Alkalam által, sőt postán bérmentve teendő rendelmenyeket is, legbiztosabban önmagához intéztetni kér

a' szerkesztőség.

Megjelenik kedden 's pénteken. Előfizethetni minden es. kir. postahivatalnál 's a' szerkesztő-hivatalnál Pesten, (Leopold-utca Rottenbiller-ház 2-dik emeletben) egész évre, postán 12, Pest-Budán 10; félévre 6, és 5 pengő forintjával.